

V. KLASSISK SHARIA

I sunni-islam findes der – i modsætning til shia-islam – ikke et særligt præsteskab. Enhver muslim står direkte over for Gud, og enhver respekteret mand kan som *imam* lede fællesbønnen. Der er tilmed ingen sakramenter (: hellige handlinger), som den kristne dåb og nadver, som skal administreres af en indviet præst. Der er heller ikke behov for *teologer* (: gudseksperter) til at forklare indviklede dogmer (: læresætninger) som f.eks. *inkarnation*, *treenighed* og *forsoning* (s. 25).

Derimod har islam brug for jurister, skriftlærde (: *ulama* – dem, der ved), som kan *udfolde* Guds Lov, så den fromme muslim aldrig – på noget livsområde – behøver at være i tvivl om, hvad der er sharia, dvs. *vejen til kilden*, altså den rette vej til at få et velsignet liv før døden og et evigt liv efter døden. I islam har man aldrig anerkendt en privatsfære eller en sekulariseret samfundsorden.

Oplæring i *sharia* sker i *madrassa*, der er en samlebetegnelse for religiøse skoler, lige fra ungdomsskoler over seminarier til universiteter på forskellige niveauer – mest anerkendt er Al Azhar i Cairo. Alt efter uddannelsens niveau giver den adgang til at blive muezzin, imam, khatib, lærer på koranskole, qadi eller – som det højeste – mufti (se nedenfor).

1. Lovens kilder

Med profetens død standsede både åbenbaringerne fra Gud (Koranen) og profetens *sunna* (: den trådte sti). Hvordan skulle man nu afgøre, hvad der var korrekt eller ukorrekt? I løbet af de følgende 300 år anerkendte store skriftlærde (se nedenfor) efterhånden 4 kilder til at fastlægge sharia, to primære, guddommelige kilder og to sekundære kilder:

- a) *Koranen*: Koranen opfattes som Guds direkte og uforfalskede ord og har som sådan den højeste autoritet. Samlet er den imidlertid af relativt beskedent omfang (3-400 sider). Hovedparten handler tilmed om Guds almagt, Dommedags nærhed, Himmel og Helvede eller er polemisk mod profetens modstandere. Alligevel er der ca. 350 vers – ca. 40 sider – som fastlægger hovedlinjer for handelsret, aftaleret, statsret, strafferet samt ret detaljerede regler for det rituelle liv (søjlerne, spiseregler og påklædningsregler) og privatret (ægteskab, skilsmisse, arv).
- b) *Hadith*: Her står, hvad profeten (og evt. de 4 retledede kaliffer) – inspireret af Gud – skulle have sagt, gjort, påbudt eller forbudt ved forskellige lejligheder. Med en tradition, en fortælling, om profetens *sunna* kunne man bekræfte eller præcisere Koran-udsagn, evt. få en selvstændig kilde. Sidstnævnte gælder f.eks. kravet om, at drengebørn skal omskæres, og

at utroskab skal straffes med stening. For *den, der adlyder Sendebudet, adlyder i virkeligheden Allah*' (Sura 4,80).

I det 9. århundrede var der efter sigende ½ mio fortællinger i omløb, men de blev kritisk sorteret af traditionssamlerne, bl.a. Bukhari og Muslim. I alt accepterede de kun henholdsvis 7300 og 9200 som 'sunde'; heraf er mange tilmed varianter.

- c) *Qijas* (: analogi): Falsk anklage for utugt mod en *kvinde* straffes ifølge Koranen med 80 piskeslag (Sura 24,2). Analogt gives samme straf, hvis det drejer sig om en *mand*. (Derimod har ingen lovskole givet kvinden analog ret til den frie skilsmisseret, som Koranen tildeler manden, s. 153). Hasardspil er strengt forbudt. Derfor er livsforsikringer det også; man spiller jo her mod Gud om sin livslængde (s. 86). Som et tredje analogi-eksempel kan nævnes brudegavens størrelse. Den står hverken omtalt i Koran eller Hadith. Men de lærde (: ulama) i Hanafi-skolen (se nedenfor) brugte så følgende analogi: Når tyveri til en værdi af 10 dirham betød afhugning af hånden, så måtte den mindste brudegave – hvor manden så at sige 'stjal' jomfrudommen – også være på 10 dirham (1 dirham=en håndværkers dagløn).
- d) *Idjma*, dvs. enighed, *konsensus*, blandt de retslærde. Profeten skal nemlig have udtalt, at hans menighed aldrig ville kunne enes om en vildfarelse. Her kan man som eksempel tage straffen for homoseksualitet. Hverken Koran eller Hadith havde et svar: Tre lovskoler brugte så en analogi: Homoseksualitet *ligner* utugt mellem mand og kvinde og skal derfor straffes med stening (hvis gift) eller 100 piskeslag (hvis ugift). Denne lighed afviste Hanafi-juristerne. De var i stedet enige om, at straffen skulle fastlægges af dommeren efter et konkret skøn.

2. Lovskolerne

Efterhånden samlede de skriftkloge sig i shariaskoler (: *madhhab*). De har altid gensidigt anerkendt hinandens løsninger af, hvordan Guds vej nøjagtigt skulle fastlægges, selv om løsningerne kunne være endog meget forskellige. Man har således altid kunnet være en god muslim på forskellige måder.

- 1) *Hanafi-skolen*, grundlagt af imam (: leder) Hanifa (699-767). Hanafitterne er udbredt i Tyrkiet, Irak, Balkan, Indien, Pakistan. Det er den mest udbredte skole,
- 2) *Maliki-skolen*, grundlagt af imam Malik (715-95). Malikitterne er udbredt i Nord- og Vestafrika.
- 3) *Shafi-skolen*, grundlagt af imam Shafi'i (767-820), er udbredt i Syd-Egypten, Østafrika, Malaysia og Indonesien.

4) *Hanbali*-skolen, grundlagt af imam Hanbal (780-855). Det er den mest bogstavtro tolkning, i dag den mindste skole, som især findes i Saudi-Arabien.

Udover de 4 sunni-skoler har shia-islam sin egen retsskole, opkaldt efter den store retslærde Jafar (d. 765), der samtidig var 6. imam. Den accepterer ikke 'analogi' som kilde, men har i stedet hele imam-kædens *sunna* til rådighed.

Omkring 1000 var lovskolernes sharia, et altomfattende system, færdig, og derefter var opgaven for *ulama* at fungere som dommere (*qadi*), der skulle administrere loven, eller som juridisk sagkyndig (*mufti*), der skulle fortolke loven ved at udstede en sagkyndig, juridisk vurdering, en *fatwa*, når et nyt problem krævede et svar, eller hvis der opstod uklarhed om lovskolens forståelse.

3. Lovemner

Sharia var og er den rette vej, som muslimen i den ideelle islamiske stat burde følge på ethvert tænkeligt område af livet. For at få et overblik kan det være hensigtsmæssigt at opdele den i 7 hovedemner:

1. *Troen*: Allah, englene, profeten, koranen, dommedag og forudbestemmelsen (s. 19-29)
2. *Rituelle regler*
 - *De 5-6 søjler*: trosbekendelse, bøn, faste, almisser, valfart og evt. hellig krig (s. 29-35)
 - *De religiøse fester*: udvandringen til Medina (nytår), profetens fødselsdag og himmelfart, Skæbnenatten, Den store og Den lille Offerfest (s. 36-38)
 - *Overgangsritualer*: omskærelse, navngivning, ægteskab, begravelse (s. 39)
 - *Føde*: forbud mod vin og svinekød samt krav om halal-slagtede dyr (s. 40)
 - *Urenhed*: blod, død, sæd, opkast, urin, hund, svin. Renselsesmiddel: vand (s. 97-98)
3. *God opførsel*
 - *Moral* – ære sine forældre, give til de fattige, aldrig snyde eller sladre, være retfærdig, afvise unaturlig sex (s. 137-138)
 - *Hygiejne mv* – omhyggeligt vaske sig efter sex, dagligt børste tænder, undgå at give venstre hånd, fjerne kønsbehåring, aldrig sidde på toilet med retning mod Mekka (s. 97-98)
 - *Påklædning* – sømmelig påklædning for kvinder, dvs. tørklæde og løsthængende tøj, der skjuler de kvindelige former (s. 40-41)
4. *Familieret* (s. 150-160)
 - *Ægteskabsregler* – f.eks. kvindens krav på en brudegave.
 - *Skilsmisseregler* – f.eks. mandens ubetingede skilsmisseret.
 - *Arveregler* – en bred fordeling af arven
5. *Strafferet* (s. 138-149)
 - Forbrydelser mod *Gud*, f.eks. tyveri
 - Forbrydelser mod *samfundet*, f.eks. hasardspil
 - Forbrydelser mod en *familie*: mord og legemsbeskadigelse

6. Handelsret

- Forbud mod renter og livsforsikring (se nedenfor)
- Krav om bevidnede aftaler
- Sikring af den private ejendomsret (men med pligt til velgørenhed)

7. Statsret (s. 161-171)

- Shariabestemte samfundslove
- Retfærdige statsledere
- Religiøst uddannede dommere

Vedrørende tro, ritualer, sæd og skik var og er der kun mindre forskelle på lovskolerne. Som nogle få eksempler kan dog nævnes:

at ved kaldet til bøn kræver Maliki-skolen, at der 2 gange siges 'Allahu akbar' – for de øvrige er det 4 gange.

at hænderne foldes over maven i Hanafi-skolen (s. 99), men over brystet i de øvrige sunni-skoler og slet ikke i shia-islam. Og at *prostration* (: nedkastning) i Jafari og Hanbali betyder, at pande, knæ, håndflader og storetæer skal røre tæppet. I Maliki, Shafii og Hanafi er kun panden nødvendig – de øvrige kun anbefalet.

at eftermiddagsbønnen beregnes til at ligge ca. 1 time senere i Hanafi-skolen end i de øvrige skoler. Der kræves desuden et forskelligt antal som minimum for at afholde den fælles fredagsbønnen: Jafari (5), Hanafi (7), Maliki (13) og Shafii & Hanbali (40).

at zekat i Maliki- og Jafari-skolen skal opkræves af alle indbyggere i et muslimsk styret land, i de øvrige 3 skoler kun af muslimer.

at muslinger, rejer og krabber er forbudt som føde af Hanafi-skolen, men tilladt af de øvrige.

at rosenvand og vinedikke kan rense ifølge Hanafi-skolen, men ikke ifølge de andre (rindende vand er alle enige om).

at toiletbesøg med retning mod Mekka er totalt forbudt ifølge Jafari-skolen. Det er forkasteligt i Hanafi. Men i de tre øvrige er det tilladt, hvis der er en skærm omkring toilettet. Skærmen kan dog ifølge Hanbali og Shafii (men ikke Maliki) undværes i fri luft.

Forskellene vedrørende samfundslovgivning kan imidlertid være ganske betydelige:

Eksempel 1: Hvad er vigtigst: reglerne i sig selv? Eller hvad de fører til? Kort sagt: skal retslige kneb accepteres? A sælger f.eks. B en kamel for 1000\$ og skal ifølge aftalekontrakten modtage betalingen fra B 6 måneder senere. A køber derefter kamelen tilbage fra B og modtager straks 800 \$ (og skal om 6 måneder stadig betale de 1000). Her vurderer Maliki- og Hanbali-skolen, at der er tale om forklædt åger (rentetagning), som er forbudt i Koranen (Sura 2,276) og dermed en ulovlig aftale. Hanafi- og Shafii-skolen siger derimod, at da reglerne formelt er overholdt, er aftalen gyldig.

Eksempel 2: Hvor meget kan man aftale i en kontrakt? Hvor stor er kontraktfriheden, når man i øvrigt er enige? Her siger Hanbali-skolen, selv om den normalt er den mest konservative, at en piges far i ægteskabskontrakten kan kræve ret til skilsmisse indføjet, hvis manden ønsker sig en ny hustru. De tre øvrige siger, at manden har en ubetinget ret til polygami ifølge Koranen. Hertil svarer Hanbali-skolen: Polygami er *tilladt*, men ikke *krævet*, og derfor kan manden i en aftale vælge at se bort fra sin ret.

Eksempel 3: Hvad kræves der, for at en kvinde kan få *qadien* (: dommeren) til at bevilge hende skilsmisse med bevaret brudegave? Her er Hanafi-skolen mest restriktiv. Den anerkender kun impotens som skilsmissegrund, og manden kan tilmed sværge sig fri. Omvendt tillader Maliki-skolen, den mest liberale på dette område, skilsmisse pga. alvorlig sygdom, manglende forsørgelse, langvarigt fravær, længere fængselsstraf og mishandling af hustruen (s. 153-154).

Eksempel 4: Hvordan skal man forholde sig til abort? Alle sharia-skoler er enige om, at abort er forbudt, når fostret først har fået en sjæl (s. 86) - med mindre kvindens liv er i fare. Indtil da er der uenighed. Hanafi-skolen tillader abort op til de 120 dage, endog uden mandens tilladelse. Shafii-skolen anser det for forkasteligt, men ikke forbudt. Hanbali-skolen og et mindretal i Maliki kan acceptere en 40 dages frist, mens flertallet i Maliki går ind for et totalforbud. (De fleste muslimske stater har i dag et forbud mod abort, f. eks. Egypten, Jordan, Pakistan - det kom ind med europæisk strafferet i kolonitiden).

4. Klassifikation

Lovskolerne inddelte og inddeler alle handlinger i 5 kategorier. Bemærk, at der ikke skelnes mellem det syndige og urene (over for Gud), det umoralske (over for Gud og mennesker) og det ulovlige (over for Gud og samfundet). Alt samles i, hvad man 'bør' gøre og 'ikke-bør' gøre for at følge 'vejen', mens man i vestlig ret - hvilket anses for grundlæggende i et retssamfund - skelner skarpt mellem på den ene side: Hvad *samfundet* tillader og forbyder, altså hvad man kan straffes for i en retssag, i den offentlige sfære. Og på den anden side: Hvad der tilhører enten *Guds sfære* (synd og urenhed), som Gud evt. kan reagere imod i en senere himmelsk dom. Eller hvad der er en *privat sag*: påklædning, spiseregler, takt og tone, moral, bl.a. voksnes seksualitet, som vel kan forårsage fordømmelse i omgivelserne, men ikke samtidig skal straffes af statsmagten.

De 5 kategorier placerer alt i forhold til Guds formodede ønsker og giver derfor plus, nul eller minus i den himmelske regnskabsbog.

	Obligatorisk	Ønskværdig	Neutral	Forkastelig	Forbudt
Udføres	plus	plus	nul	nul	minus
ikke udføres	minus	nul	nul	plus	plus

1. *obligatorisk*: At overholde de 5 søjler, omskæring af drenge, brudegave til kvinden, kun ægteskab med en muslim (for kvinder) og *hijab* (: anstændig påklædning for kvinder).
2. *ønskværdig*: At indgå ægteskab, at spise og hilse med højre hånd, at sige 'I Guds navn' før et måltid, at faste på Ashura-dagen (s. 36), at anlægge skæg og at fjerne kropshår.

3. *neutral*: Halal-føde, cigaretter, coca-cola, prævention, medgift til ægtemandens familie, kvindens deltagelse i fredagsbønnen, polygami.
4. *forkastelig*: At spise hestekød, at foretage obduktion, at ryge under fasten, at stirre på andre, at kræve lynskilsmisse (3 x talaq, s. 153).
5. *forbudt (haram)*: At dyrke sex uden for ægteskabet, at have unaturlig sex: onani, oral- og analsex, homosexualitet, at vise sig nøgen for andre end ægtefællen, at bære guld eller silke (for mænd), at spise svinekød, at arbejde med livsforsikringer, at tage renter, at lyve og at stjæle.

De fem lovskoler kan godt placere en handling i forskellige kategorier (jf. abort ovenfor). Der kan desuden i tidens løb ske et kategoriskift: Ulama tillod oprindelig – efter Koranens klare ord – *slaveri*, mens det nu er forbudt. *Omskæring af piger* er ved at skifte fra 'ønskværdigt' til 'forkasteligt'. *Prævention* går fra 'forkastelig' til 'neutral' eller sågar 'ønskværdig'. Og *cigaretrygning* er ved at flytte fra 'neutral' til 'forkastelig'. I praksis sker der det, at først giver én *mufti* (: retskyndig) en ændret fortolkning, og hvis den så følges op af mange andre, kan der reelt opstå en ny konsensus (: *idjma*) om, hvad 'vejen' indebærer.

Fatwakrigen: I 2000-2002 rasede den store fatwakrig i Egypten vedrørende rygning. Den officielle *stormufti*, sheik Wassel, udstedte en fatwa om, at det var værre at ryge end at drikke; rygning var derfor forbudt for en muslim, der ville overholde shariaen. Denne tolkning afviste den *uofficielle* stormufti, sheik Tantawi, rektor for Al-Azhar universitetet i Cairo, som værende absurd.

En løsning kom først, da sheik Wassel blev sendt på pension, og hans efterfølger udstedte en ny fatwa, der sagde at rygning alligevel var tilladt.

Handlinger, der normalt er forbudte, kan i øvrigt tillades, hvis alternativet er værre. Således er blodtransfusion, medicin med alkohol og insulin af svine-bugspytkirtlen tilladt, hvis liv og helbred står på spil.

5. Sharia i praksis

I praksis blev kun dele af lovskolernes sharia gennemført: De rituelle pligter og den moralske vejledning fyldte meget. Familieretten ligeledes. Derimod var islamisk handelsret (aftaleret) og strafferet stort set en fiktion lige fra begyndelsen. Grunden var:

- Lovskolernes resultat forelå ikke som en overskuelig lovebog i paragraf-form, garanteret af statsmagten; derfor findes Hanboli-skolens sharia, der er gældende ret i Saudi-Arabien, ikke på nettet. Ofte var der tilmed uenighed, ikke kun *mellem* skolerne, men også *inden for* en skole. Maliki-skolens splittelse i abortspørgsmålet er nævnt. Hanafi-skolen var splittet i spørgsmålet, om voksne kvinder skulle have en værge (et mindretal sagde ja, som i de øvrige sunni-skoler, mens et flertal sagde nej sammen med

Jafari-skolen). Og selv om mandens ret til lynskilsmisse var anerkendt i alle 4 sunni-skoler, var der mindretal, som var imod.

Eller man gik fortabt i teoretiske spidsfindigheder: Hvordan skal en søvngænger, der falder over en mand og slår ham ihjel, straffes? Eller: Hvor meget skal en hermafrodit (: tvekønnet) arve efter sine forældre?

- Procesreglerne var uhensigtsmæssige: Der var ingen offentlig anklager, og man brugte kun øjenvidner, edsaflæggelse eller tilståelse som bevismidler.

Alle retssager indledtes af en klage til retten af den krænkede person eller hans slægt. I retsmødet spurgte *qadien*, dommeren, først den anklagede, om anklagen var korrekt. Nægtede han, skulle anklageren møde med to retskafne, mandlige øjenvidner (4 i sager om hor). Kunne han ikke det, kunne han dog kræve, at den anklagede svor sig fri ved at påkalde Gud som sandhedsvidne. Gjorde han det, måtte dommeren lade ham gå. Forudsætningen for, at dette system kunne fungere, var naturligvis, at den troende muslim ikke ville vove at aflægge falsk vidnesbyrd – med deraf følgende konsekvenser i evigheden.

- Den religiøse myndighed, *kaliffen*, manglede hurtigt verdslig autoritet over størstedelen af *umma* (: det muslimske fællesskab), og lokale herskere, *sultaner*, udstedte egne, mere eller mindre sharia-inspirerede love, oprettede egen politimyndighed, anklagemyndighed og domstole med brug af tekniske beviser (dokumenter), og med mindre strenge vidnekrav. Hertil kom fængsel og især bøder som den hyppigste sanktion i stedet for piskeslag og lemlæstelser.
- Lokalt fortsatte endvidere gammel *sædvaneret*, som blot kaldtes sharia. Det kunne være kvindelig omskæring (Egypten), krav om medgift fra kvindens familie (Pakistan), et totalt billed- og musikforbud (Afghanistan), ingen arv overhovedet til døtre osv. Et moderne eksempel på dette har man set i Afghanistan under taleban-styret 1996-2001. Her blev lokale sædvaner ophøjet til sharialov. Det gjaldt bl.a. forbud mod dans, rygning, fotografering, fjernsyn, barbering af mænd, legetøj, papirposer, højhælede sko, høj latter fra kvinder og skolegang for piger.
- Med koloniseringen af den muslimske verden: Pakistan, Nordafrika, Mellemøsten, Indonesien osv. indførtes europæisk påvirket straffe- og handelslov med domstole og dommere, som var uddannet ved nyoprettede universiteter og ikke ved *madrasa*, altså de religiøse skoler. Hermed understregede man det allerede kendte, dobbelte retssystem med familieret for sig, styret efter sharia, og alt andet styret af andre domstole og med anden retskilde.

VI. MODERNE SHARIA

Når man er kristen, kan man ikke forkaste Kristus. På samme måde må enhver muslim acceptere sharia som Guds vej til det gode og sande liv. Uenigheden kommer først frem, når det skal afgøres, *hvem* der har ret til at definere den sande vej? Og *hvad* den omfatter?

Også kristendommen har sin debat mellem radikale, moderate og fundamentalistiske kristne. *Fundamentalisme* skyldes her et *internt* kristent opgør om den liberale bibelforståelse, ifølge hvilken Bibelen *også* var skabt af mennesker (s. 121). Blandt muslimer, når undtages de fåtallige kultur-muslimer (se nedenfor), er der imidlertid ingen debat om Koranens status; den anses for at være Guds uforfalskede ord. Uenigheden er i stedet sat i gang *udefra*, af europæisk imperialism – Holland, Frankrig, England og Rusland, der i løbet af det 19. århundrede fik magten i hele den muslimske verden, bortset fra Iran og det centrale Arabien.

Kolonimagterne medbragte en overvældende teknologisk overlegenhed (dampmaskiner, kanoner og bogtrykkerier) samt oplysningsideer som f. eks. sekularisering, ideologier, individuelle menneskerettigheder, fremskridtstro, og human strafferetspleje (s. 121).

Over for denne udfordring har muslimerne reageret på 4 forskellige måder – i hvert fald hvis man stiller det op som *idealtyper*: Traditionalisten *ignorerer*, sekularisten *efterligner*, modernisten *tilpasser sig*, og fundamentalisten *gør op* med den vestlige verden. For alle 4 grundpositioner gælder det, at dels har enhver muslimsk stat en *officiel* holdning, dels er der altid grupper/partier i landet, der er uenige, hvilket tillige gælder i mindretals-situationen i Europa og Danmark.

1. Traditionalisme

For *traditionalisten* er sharia i dag, sådan som *traditionen*, de 5 lovskolers eksperter, har tolket den, og denne tolkning bør man i dag *fastholde*. Enhver moske er tilknyttet en skole, idet fællesbønnen ellers kunne blive noget kaotisk (s. 45). I Danmark tilhører de fleste Hanafi-skole, der har sine tilhængere fra Balkan, Tyrkiet og Pakistan.

Sharia skal styre	Sekularisme	Modernisme	Traditionalisme	Fundamentalisme
tro				
moral				
søjler				
spiseregler				
familielov				
påklædning				
straffelov				
statsret				

I traditionalismen er den aktuelle fastlæggelse af 'vejen' ikke for amatører, altså almindelige muslimer. Traditionalisten skal derfor – i praksis via den lokale imam – vælge sin egen, højtuddannede *mufti*, en retslærd, der har været gennem en 10-15 års uddannelse. Enhver mufti behersker *klassisk* arabisk, Koranens sprog, og lovskolens grundlæggende tolkninger og senere lærdes tolkningerr. Han kan desuden – udenad – Koranen, de vigtigste 1000 traditioner og profetens livsforløb i alle detaljer.

Denne lærde mand er det, der udsteder en *fatwa*, altså foretager en aktuel, juridisk vurdering af små og store spørgsmål, principielle og personlige: Hvad levede man af i Noahs ark? Hvor gammel er man i Paradis? Må jeg spise havkat? Må jeg give hånd til en kvinde, som jeg ikke er i slægt med? Må man bruge prævention? Må man have en statue opstillet i sit hjem? Må en kvinde køre på motorcykel? Hvorlænge må et barn sove i sine forældres seng? Må en fader vaske sin lille datter? Hvor høj skal brudeprisen mindst være? Må jeg arbejde i en bank, der tager renter? Hvordan skal arven efter min far fordeles (med farfar, hustru, 3 søstre og 2 brødre)? (se over 30.000 spørgsmål og svar på ask-imam. com, fatwa-online. com, islam-qa. com eller sunnipath. com).

Denne *indadvendte* islam, der fokuserer på individuel og familieorienteret vejledning om tro, moral, ritualer, påklædning, arbejde, spiseregler samt arve- og skilsmissegeregler, er i dag helt afgørende for konservative muslimer overalt i den muslimske verden.

Fire eksempler fra 'islam Q & A' – Svaret fra den lærde sheikh er refereret og stærkt forkortet. Der er altid mange citater fra Koran, Hadith og lovskolens tradition.

Spørgsmål 6485: Var Iblis en af englene?

Det var han bestemt ikke. Det vises af tre ting: a) Koranen (Sura 18,50)¹ og Hadith (Iblis var fader til jinnerne); b) Iblis' fysiske egenskaber. Han var skabt af ild, mens mennesket var skabt af ler og englene af lys; c) Iblis' holdning: Det er umuligt for engle at være ulydige, men det var Iblis, da han nægtede at bøje sig for Adam.

Spørgsmål 14033: Må jeg til afveksling sove på venstre side?

Profeten plejede altid at sove på sin højre side, med højre hånd under højre kind, og det er, hvad Profeten (Allahs fred og velsignelse være over ham) anbefalede andre at gøre.

Spørgsmål 20782: Er det virkeligt sandt, at et barnebarn ikke arver fra sin farfader, hvis faderen er død forinden?

Det er sandt, med mindre alle farfaderens sønner er døde? I så fald arver sønnesønnerne. Alle lovlærde er enige om dette. Husk, at en muslim skal mene, at alt, hvad Allah har bestemt, er klogt, retfærdigt og barmhjertigt, selv om han ikke umiddelbart kan forstå det ².

Spørgsmål 69: Er det forbudt at arbejde i et livsforsikringsselskab?

Livsforsikring er blandt de mest forbudte former for forsikring, hvis ikke den mest forbudte. Det er uden tvivl en form for hasardspil, og derfor er det forbudt

1) Ifølge sura 2,34 tilhører Iblis tilsyneladende englenes gruppe.

2) Ved lovgivning er denne bestemmelse ændret i de fleste muslimske lande. Man har 'shoppet' fra Jafari-skolen, shia-lovskolen, som tillader, at man springer et led i arvekæden over

I ethvert muslimsk land er der desuden en statsansat *stor-mufti* fra den dominerende lovskole. Han skal rådgive regering og parlament om, hvordan lovforslag forholder sig til lovskolens sharia-tolkning – eller presses til at legitimere kontroversielle beslutninger! Som officiel statsideologi findes traditionalismen – Hanbali-lovskolens sharia – kun i et enkelt land, nemlig Saudi-Arabien. I praksis ligner den i dette særtilfælde fundamentalismen ganske meget (se nedenfor).

2. Sekularisme

Sekularisten er *indadvendt* som traditionalisten; sharia skal ikke være et samfundsprojekt. Men han afviser fuldstændig lovskolernes, de retslærdes, detaljerede vejledninger om rituelle og moralske spørgsmål; det fører kun til et overfladisk gudsforhold. Den enkelte skal i stedet *personligt* tolke Koranen og leve sit liv ud fra det (moralsk, rituel). Religion skal – med kristendommen som forbillede – udelukkende være en personlig sag, en sag mellem Gud og den enkelte. Konkret samfundslovgivning – også vedrørende familielevene – skal afgøres ud fra rationelle kriterier og uden at krænke vestlige normer og værdier. *Sharia* er for sekularisten udelukkende en generel, moralsk inspiration (Sura 3,7 og s. 134-138).

En sekularist kan være *kulturmuslim*. Dvs, at han slet ikke praktiserer ritualerne eller tror på Koranen som Guds ord, men samtidig har respekt for muslimsk kultur. Og som den anden yderlighed kan han have et inderligt gudsforhold efter *sufi-traditionen*.

Sufi-traditionen går tilbage til 700-tallet. Navnet kommer af *suf*(: groft uld), der henviste til en simpel klædedragt. Sufismen gjorde oprør mod vellevned blandt herskerne og en overfladisk lovoverholdelse. For sufien er det hjertets vej, følelserne, den boblende fryd over Guds nærhed, der tæller.

Overalt i den muslimske verden findes der lokale sufi-brøderskaber. Brødrene lever deres almindelige liv med familie og arbejde (de er *ikke* munke), men typisk én gang om ugen mødes de for at fordybe sig i Koranen og afholde *dhikr* (: påkaldelse): Gruppen fremsiger, syngende og dansende, første del af trosbekendelsen, *la ilaha il Allah* eller *Allahu Akbar* og derefter nogle af Guds navne, som gentages f.eks. 100 gange, hurtigere og hurtigere. Denne koncentration har efter sigende en hypnotiserende virkning, som giver en 'peak-experience', altså en oplevelse af det totale nærvær med Gud.

De lærde i traditionel islam har altid været skeptiske over for denne følelsesfulde form for tro. Den fører jo let til *shirk*: Dels helgendyrkelse af de store sufiledere, dels sammenblandingen af Gud og menneske ved den mystiske oplevelse. Også modernister og især fundamentalister, altså *udadvendt* islam, tager afstand. De ser sufibevægelsen som en tilføjet tradition, som forfædrene (: *salafiya*) i den gyldne fortid (622-661) ikke kendte. Hertil kommer, at sufierne er uinteresserede i islam som samfundsprojekt.

1. Sekularister – hertil kan regnes

- kultur-muslimer
- demokratiske muslimer
- (sufier – mystikere)

2. Modernister – hertil kan regnes

- kritiske muslimer
- moderate muslimer
- progressive muslimer
- liberale muslimer

3. Traditionalister – hertil kan regnes

- lovskolernes muslimer (Saudi-Arabien)
- stammemuslimer (Afghanistan)
- ortodokse muslimer
- konservative muslimer
- (sufier)

4. Fundamentalister – hertil kan regnes

- salafister (: forfædrenes praksis)
- islamister
- radikale islamister
- militante muslimer
- jihadister (: terrorister)

Tyrkiet og Bosnien er muslimske lande, hvor sekularismen – i hvert fald i byerne og i samfundseliten – er udbredt. I den tyrkiske forfatning står der direkte, at 'Tyrkiet er en demokratisk og *sekulær* stat' (art. 2). Men dette møder – som det ses ved parlamentsvalg – udbredt folkelig modstand.

3. Modernisme

Modernisten mener som sekularisten, at sharia-tolkningen vedrørende tro, ritualer, påklædning og etikette skal overlades til den enkelte i privatsfæren. Men han afviser samtidig, at islam *udelukkende* skulle være *indadvendt*, altså en privatsag. Tværtimod mener han – ligesom fundamentalisten – at 'islam er løsningen', altså bør være samfundets grundlæggende ideologi. Men han afviser – stadig på linje med fundamentalismen – at de klassiske lovskolers muftier har monopol på at tolke sharia. I stedet ønsker han, at Koran og Hadith og *alle* lovskoler (brug af shopping) skal *inspirere* de politiske ledere til en muslimsk påvirket samfundslovgivning (*udadvendt* islam).

Inspirationen har dog klare grænser. Modernisten afviser at indføre sharia-loven direkte på straffelovens område, selv når det drejer sig om klare bestemmelser i Koranen (s. 138-140). Stening for utroskab, pisk for utugt og håndsafhugning for tyveri skal imidlertid – hævder modernisten – forstås *symbolsk*: Gud overdriver pædagogisk for at fremme forståelsen. At 'afhugge' hånden betyder således at afskære fra at stjæle, dvs. ved at sætte i fængsel.

Andre modernistiske nytolkninger – jeg bruger især forholdene i Egypten (se også s. 149-154) – er,

at Koranens krav om åger (: *riba*) ikke betyder et generelt forbud mod at tage renter.

at vinsalg og -drikning stiltiende accepteres – i hvert fald fører det ikke til straf.

at ægteskabsalderen for kvinder hæves fra Lovskolernes 9 år, der stammede fra profetens sunna (ægteskabet med Aisha), til mindst 16 år, og at pigen får vetoret mod en foreslået ægtefælle. I Maliki-, Hanbali- og Shafi-lovskolen havde faderen ellers udtrykkelig ret til at bortgive sin datter uden hendes samtykke.

at polygami gøres vanskeligere. Manden skal f.eks. bevise sin evne som forsørger eller mangler hos den første kone (ufrugtbarhed). Kun i Tunesien og Tyrkiet er polygami direkte forbudt.

at kvindens stilling forbedres ved skilsmisse. Hun skal forsørges længere end Lovskolerne sagde, altså separationsperioden på 3 måneder. Og hendes begrænsede muligheder for selv at få en retslig skilsmisse efter Hanafi-skolen – mandens impotens – udvides med f.eks. mangelfuld forsørgelse, grov mishandling, forsvinden, fængsel, hvilket er hentet fra Maliki-skolen.

at mandens ubetingede skilsmisseret bliver noget begrænset: Hans erklæring: 'Jeg vil skilles fra dig' tæller kun én gang, selv om den siges 3 gange, hvilket ellers i alle lovskoler (undtagen Jafari, altså shia-skolen) ville give en lynskilsmisse (s. 153).

at børnebørn, hvis far eller mor er død, alligevel – på trods af alle 4 sunni-lovskoler – skal arve deres bedstefar (igen hentet fra Jafari-skolen).

Ovennævnte betyder dog ikke, at modernister, såvel regeringer som partier, skulle ønske at gøre sharia til et rent personligt anliggende. Modernisme er en udadvendt islam, der vil fastholde Koranen som grundlæggende samfundsideologi. Det kan man f. eks. se i følgende typiske lovbestemmelser i modernistlande (se også s. 150-154):

at en datter kun arver det halve af sin bror. Og at der skal være en mandlig arving, hvilket er relevant, hvis en kvinde/mand hverken efterlader sig søn eller fader.

at en muslimsk kvinde kun må gifte sig med en muslim; at en muslim – mand eller kvinde – aldrig må gifte sig med en polyteist, f.eks. en hindu, eller ateist. Og at ægteskab med en 'mælke'slægtning er forbudt (to børn, der ammer samme kvinde blot en enkelt gang bliver 'søskende').

at en kvinde altid har en værge (fader->søn->farfader->broder), som afslutter ægteskabskontrakten på hendes vegne.

at manden har den fulde forsørgelsespligt over for hustru og børn, men til gengæld har ret til at kræve deres lydighed og om fornødent revse dem og med rettens eller politiets hjælp hente dem hjem.

at en hustru skal have sin mands skriftlige tilladelse til at rejse alene eller sammen med sine børn – et pas er ikke tilstrækkeligt for at rejse til udlandet.

at børnene tilhører mandens slægt. Han forbliver deres værge efter en skilsmisse, og dør han, overgår forældremyndigheden til hans familie. Børnene får desuden altid hans statsborgerskab.

at manden bevarer retten til hurtig skilsmisse uden om retssystemet – nemlig *talaq* (: bortvisning): Når han, i vidners nærvær og bekræftet skriftligt, siger til sin hustru: 'Jeg vil skilles', så suspenderes ægteskabet, og efter 3 måneder er han skilt, med mindre han fortryder det i løbet af separationsperioden.

at homoseksualitet og utroskab forbliver strafbare handlinger, der kan give flere års fængsel.

at offentlig fornægtelse af islam, frafald, betyder, at den frafaldnes ægteskab øjeblikkeligt opløses, at han mister sin arveret og forældremyndighed – og måske kommer i fængsel.

at adoption ikke kan føre til et juridisk gældende slægtskab – et adopteret barn har således ingen automatisk arveret.

Muslimske stater, der kan karakteriseres som modernistiske, er Egypten, Irak, Marokko, Malaysia, Indonesien, Jordan, Syrien. Typisk står der i disse landes forfatninger: 'Islam er statens officielle religion og en grundkilde til lovgivning. Ingen lov kan vedtages, som går imod uomtvistede islam-regler'

(Irak, artikel 2). Eller: 'Islam er statsreligion... Islamisk lov er lovgivningens hovedkilde' (Egypten, art. 2).

Modernistisk islam er imidlertid udsat for folkelig modstand. Der er udbredt utilfredshed med et nedslidt samfund (uddannelse, sundhed, faldende levestandard) og en magtelite, der er dybt korrumperet. I denne situation fremfører de fundamentalistiske bevægelser, at elendigheden skyldes kompromis'et med vestlig livsstil og materialisme, og at det eneste alternativ er at indføre det *retfærdige* samfund, hvor shariaen ikke blot skal *inspirere* lovgivningen; den skal *udgøre* samfundets lov, også på strafferettens område. I praksis har islamisterne desuden vist, at de, hvor de lokalt er kommet til magten, har kunnet forbedre skoler og hospitaler og indføre en mere hæderlig administration.

4. Fundamentalisme/islamisme

Fundamentalisten mener som modernisten, at 'vejen' er til at forstå, også for almindelige mennesker, vel at mærke hvis man går tilbage til de grundlæggende tekster, Koran og Hadith. Fundamentalisten ønsker at udrense shariaen for Lovskolernes forfalskninger, f.eks. *Hanafi*-skolens tradition, at homoseksuelle ikke *nødvendigvis* skal straffes med døden – for slet ikke at tale om lokale skikke som kvindelig omskæring eller kuriøse taleban-ideer, f.eks. at kvinder ikke må gå i skole.

Fundamentalisten gør imidlertid også op med modernismen; fundamentalisme er *udadvendt* islam på *alle* livets områder. Mindst er forskellen på familierettens område (s. 52 f).

Forskellen ses derimod tydeligt inden for – hvad vi og modernisterne vil kalde – det private områder: bøn, fasten, spiseregler, påklædning. Her ønsker fundamentalisten, at et religiøst politi skal kontrollere f.eks. kvindens påklædning og mænds afholdelse af bønnen.

Forskellen er endvidere tydelig, når det gælder økonomisk lovgivning (forbud mod rentetagning) og især strafferetten. Her ønsker fundamentalisten Koran og Hadith med inspiration fra lovskolerne *udmøntet* i en *lovbog*, uanset at den provokerer en vestlig offentlighed og kvindesagens forkæmpere. Det gælder således de barske straffebestemmelser for hor (100 piskeslag eller stening), tyveri (håndsafhugning), vindrikning (80 piskeslag), se nærmere s. 138-149.

Endelig er der områder – nemlig dem, der ikke på forhånd er fastlagt i Koran og Hadith – hvor en fundamentalist i praksis kan være enig med modernisten. Det gælder således kvinders deltagelse i det offentlige rum: Koranen siger ganske vist, at profetens hustruer skal blive i deres boliger (Sura 33,33-34), hvilket i traditionel islam er blevet til et *generelt* forbud mod at forlade hjemmet. Khomeini, lederen af den iranske revolution 1979, fastslog derimod, at dette forbud netop *kun* gjaldt *profetens* hustruer.

Og dermed var vejen åben for kvinders uddannelse og senere udearbejde: Over halvdelen af de universitetsstuderende i Iran er således kvinder og udearbejde er meget almindeligt.

Det bør understreges, at kun de færreste islamister også er terrorister, der med vold og magt i Guds navn vil ændre deres eget samfund eller gå i krig med den kristne verden. Hovedstrømningen hævder, at et islamisk opbygget samfund skal bygge på befolkningens aktive tilslutning. Skoleeksemplet på en – med folkelig støtte – gennemført fundamentalistisk stat er Iran (siden 1979). Andre eksempler på folkelige vækkelser er Det muslimske Broderskab i Egypten (grundlagt 1928), Jamaat-i-Islami i Pakistan (fra 1941), Hizbollah i Libanon (1982) og Hamas i Palæstina (1987), der alle kombinerer en meget synlig og alternativ social indsats med krav om sharia-lovgivning, når man får den politiske magt.

I andre stater er der indført sharialovgivning *ovenfra* – ikke mindst for at styrke de aktuelle magthavere. Det gælder straffelovgivning i Libyen (1973), Pakistan (1979), Sudan (1983) og Nord-Nigeria (2000). Hertil kommer i de pågældende lande en beskeden kontrol med det rituelle liv, mens familieretten reelt – med eller uden love – fortsætter efter den lokale lovskole.

5. Euro-islam

Mange muslimer i Europa ønsker ikke eller har vanskeligheder med integration: De forbliver i en *ghetto-islam*. Ofte orienterer de sig mod deres hjemland, altså ser sig som *tyrkiske, pakistanske, arabiske* muslimer, der søger at leve *traditionalistisk* i en *indadvendt islam*.

Udover denne *etniske islam* ser et mindretal sig som del af en *global islam*. Kendt er *Hizb-ut-Tahrir*, der afviser den europæiske kultur som åndløs og i moralsk opløsning, og i stedet ønsker en universel, *islamisk stat*, nemlig en genoprettelse af det idealsamfund, som angiveligt herskede, da profeten og de retskafne kaliffer styrede.

Over for denne afvisende holdning står *euro-islam*: Muslimerne i Europa skal opgive deres nostalgiske drømme om deres hjemland, for slet ikke at tale om fantasifostre som kalifatet. Ganske vist skal de respektere deres rødder, men samtidig skal de erkende, at de er *europæiske* muslimer, som skal leve fredeligt sammen med det store kristne flertal. Muslimerne skal derfor tilpasse sig det omgivende samfunds krav. *Muslimsk familieret*, handelsret, endsige strafferet er ikke aktuelt i Danmark. Endelig opfordres muslimen til aktivt at engagere sig i kultur, uddannelse og politik.

Euro-islam er imidlertid splittet mellem dels en radikal retning (sektarisme), som er repræsenteret af *Bassam Tibi* og udbredt blandt bosniere i Danmark). Dels en reformisme-retning, repræsenteret af *Tariq Ramadan*, udbredt blandt muslimer med især pakistansk baggrund (s. 128-134).

I den radikale retning bekender man sig uden forbehold til demokrati, kvinders ligestilling og vestlige menneskerettigheder, herunder accept af *ligeberdig* pluralisme blandt religionerne. I praksis betyder det, at en muslim kan konvertere til kristendom uden at få alvorlige problemer med familie og omgivelser. Og at en muslimsk kvinde kan gifte sig med en kristen mand.

Forskellen på Ramadan og Bassam Tibi – og dermed på sekularisme og modernisme – kan illustreres af en intern konflikt i den december 2005 nystiftede forening *Demokratiske Muslimer*, som har ca. 500 medlemmer.

Lederen, *Naser Khader*, er erklæret Tibi-tilhænger. Han kræver, at medlemmerne skal acceptere, at tro og politik skal adskilles. Derfor skal de principielt tage afstand fra sharia-lovgivning, mens de naturligvis gerne må gå ind for sharia-tro (og moral). Religion skal altså udelukkende være et personligt anliggende.

Hadi Khan, Naser Khaders modstander, er derimod en erklæret Ramadan-tilhænger, og han endte med at melde sig ud af foreningen. Han tager nok afstand fra sharia-lovgivning, som den aktuelt praktiseres i den muslimske og især arabiske verden – det er dog lidt uklart, om det kun gælder straffeloven eller også familieloven. Men han tror samtidig på, at en reformeret, sharia-inspireret lovgivning engang skal kunne indføres ved demokratiske valg. Koranen skal altså fortsat være en mulig kilde til samfundets lovgivning.

Jyllands-Posten & Politiken 17/3 og 18/3 2006

Støtter du oprettelsen af 'demokratiske muslimer'?

	ja	nej	ved ikke	ukendt forening
15-20 år	15%	40%	26%	19%
21-30 år	19%	37%	27%	17%
31-40 år	20%	31%	31%	18%
41-50 år	22%	27%	31%	20%
51-60 år	29%	30%	35%	6%

Catinet Research, telefoninterview med 841 muslimske flygtninge og indvandrere. Ugebrevet A-4, 27/3 2006

I den moderate, modernistiske retning bekender man sig også til det moderne, vestlige samfund. Men *samtidig* fastholdes bredt, hvad man anser for fundamentale muslimske værdier: tørklædet (valgfrit), spisereglerne, udstødelse af familien ved frafald, muslimske ægteskabsregler. Endelig protesterer man ikke mod gældende, ofte barsk sharialovgivning i muslimske lande, og man ønsker ikke at fraskrive sig sharialovgivning som en fremtidig mulighed. Resultatet bliver, at selv om man klarer sig godt i samfundslivet, får vellønnet arbejde og gør politisk karriere, så fastholdes man alligevel i et parallel-samfund, i en opfattelse af et 'vi muslimer' over for 'I kristne'.